

експериментальних досліджень. Напрямок наших наступних наукових пошуків та практичних інтересів стане проблема психокорекції деструктивних емоційних станів школярів за допомогою методу десенсибілізації та переробки психотравматичних спогадів рухами очей.

Список використаної літератури

1. Астапов В.М. Тревожность у детей. 2-е изд.. – СПб.: Питер, 2004. –224с.
2. Бандура А. Теория социального научения. — СПб.: Питер, 2000.
3. Бек А. Техники когнитивной психотерапии // Психологическое консультирование и психотерапия. Хрестоматия / Сост. А.Б.Фенько, Н.С.Игнатьева, М.Ю.Локтаева. Теория и методология. — М.: Альта-пресс, 1999.
4. Захаров А.И. Происхождение детских неврозов и психотерапия. - М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. - 448с.
5. Изард К.Э. Психология эмоций / Перев. с англ. – СПб.: Питер, 2002.- 464 с.
6. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. - СПб.: Питер, 2001. - 752 с.
7. Мейер В., Чессер Э. Методы поведенческой терапии. — СПб.: Питер, 2001.
8. Павлов И. П. Ответ физиолога психологам // И. П. Павлов. Избранные труды. - М., 1951. - С. 288-292.
9. Ромек В.Г. Поведенческая психотерапия: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Издательский центр «Академия», 2002. - 192 с.
10. Эллис А. Психотренинг по методу Альберта Эллиса. — СПб.: Питер, 1999.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

УДК 159.97

Ірина Анатоліївна Тулей,

*завідувач психолого-медико-педагогічної консультації,
м. Могилев-Подільський*

Актуальність дослідження. Сучасною світовою тенденцією є прагнення до соціальної адаптації осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Починає формуватися нова культурна й освітня норма - повага до людей фізично й інтелектуально неповносправних, на чому наголошує міжнародне законодавство - Конвенція ООН «Про права дитини». Останнім часом в Україні вживаються заходи не лише для того, аби зберегти набутий досвід спеціальної освіти, а й примножити

сучасні технології корекційної, компенсаторної роботи з цією категорією дітей, створити умови для реалізації їхнього права на вибір типу навчального закладу та змісту і форм навчання, визначити проблеми та готовність впровадження інклюзивної освіти.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Інклюзивна освіта розглядається в контексті розв'язання проблем соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. Цій проблемі присвячено низку наукових праць (Л. С. Виготський, А. А. Реан, А. В. Колупаєва, Т. Д. Обухівська та ін.). Підвищення ефективності навчання з використанням інноваційних освітніх технологій, зокрема інформаційних технологій, знайшли відображення у роботах О. М. Акмалдінової, О. М. Гончарової та інших. Особливостям здобуття освіти людьми з інвалідністю присвячено праці Т. В. Григорука та ін. [1-3].

Водночас, не вирішеними питаннями залишаються соціально-психологічні бар'єри впровадження інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальне вивчення соціально-психологічних бар'єрів впровадження інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітні навчальні заклади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Констатувальний експеримент із вивчення соціально-психологічних бар'єрів у комунікації дітей з особливими потребами в середовищі однолітків та у сім'ї проведений на базі 5-ти шкіл м. Могилева-Подільського. В експерименті взяли участь: 21 дитина з особливими освітніми потребами, 250 учнів норми, віком 12-15 років, 60 вчителів, 26 батьків дітей з особливими потребами. Загал досліджуваних становив 336 осіб. У дослідженні використані такі методики дослідження: опитувальник О. Я. Варга і В. В. Століна «Стилі батьківського ставлення» для вивчення впливу сім'ї на розвиток особистості, опитувальник соціометричного статусу Я. Морено для дослідження соціометричного статусу особистості з особливими освітніми потребами в колективі, анкетування для батьків, які мають дітей з особливими освітніми потребами.

За показниками соціометрії встановлено (Рис. 1), що 2/3 дітей з особливими освітніми потребами мають знижений соціометричний статус у шкільному колективі. Це переважно діти неприйняті, ізольовані, аутсайдери. У міжособистісних відносинах лише 1 дитина має статус лідера, що становить 4,76 % вибірки дітей-інвалідів, 4 дитини отримали статус «прийнятих», що становить 19,1 % вибірки, решта дітей отримали статус «неприйнятих», що становить 33,3 %, а 42,8 % - є ізольованими, аутсайдерами.

Рис 1. Результати дослідження соціометричного статусу дітей з особливими освітніми потребами

Наведені результати вказують на суттєві бар'єри спілкування дітей з особливими потребами із однолітками, про нерозуміння ровесниками психологічних особливостей таких учнів та інтолерантне ставлення школярів до людей з особливими потребами.

Значущі проблеми дітей з особливими потребами виникають у безпосередньому зв'язку з соціальним статусом дитини: низькою соціальною адаптованістю; маргінальністю, викликаною соціальною депривацією; відособленістю, що формує почуття неповноцінності і блокує їх участь у соціальному житті класу.

Тому, наступним завданням нашого дослідження стало вивчення впливу стилю сімейного виховання на виникнення бар'єрів спілкування у дітей з особливими освітніми потребами.

За опитувальником О. Я. Варги і В. В. Століна ми встановили превалюючі стилі батьківського ставлення до дітей з особливими потребами. Його результати представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Показники батьківського ставлення до дітей з особливими освітніми потребами (n=26)

Рівні показники в батьківського ставлення	«Прийняття - відхилення»		«Кооперація»		«Симбіоз»		«Авторитарна гіперсоціалізація»		«Маленький невдаха»	
	Абс.зн.	%	Абс.зн.	%	Абс.зн.	%	Абс.зн.	%	Абс.зн.	%
Високий	8	30,7	8	30,7	11	42,3	18	69,2	16	61,6
Середній	9	34,6	12	46,1	9	34,6	6	23,1	6	23
Низький	10	38,4	6	23,1	6	23,1	2	7,69	4	15,4

За **Шкалою «Прийняття – відхилення»** низькі показники демонструють 38,4 % батьків, середній рівень у 9 батьків, що становить 34,6 %, високий рівень - у 30,7 % . Низькі показники за цією шкалою свідчать про те, що батьки не приймають дітей такими, якими вони є, не вірять в їхні сили.

За **Шкалою «Кооперація»** високий рівень встановлено у 30,7 % батьків, середній рівень - у 46,1 % батьків, низький рівень - у 23,1 % батьків. Переважаюча більшість батьків, які мають дітей з особливими потребами, долають життєві труднощі разом із дітьми.

За **Шкалою «Симбіоз»** високі показники виявлено у 42,3 % батьків, середні показники у 34,6 %, низькі показники - у 23,1 %. Високі показники за цією шкалою свідчать про те, що батьки не встановлюють психологічну межу між собою і дитиною. Таке ставлення значною мірою викривлює сприймання реальних можливостей, перспектив розвитку дитини.

За **Шкалою «Авторитарна гіперсоціалізація»** високі показники встановлені у 61,6 % батьків, середні показники - у 23,1 % досліджуваних, низькі показники - у 7,69 % батьків. Високі показники свідчать про те, що батьки обмежують вільне самовираження дитини, встановлюють жорсткі дисциплінарні норми.

За **Шкалою «Маленький невдаха»** високий рівень отримали 61,6 % опитаних батьків, середній рівень показників – 23 %, низький рівень показників - у 15,4 %. Високий рівень показників вказаного виду батьківського ставлення свідчить про емоційне неприйняття дитини, низьку оцінку її індивідуально-характерологічних властивостей, ставлення до дитини як до більш молодшої за віком, як про соціальну інфантилізація – інвалідизацію.

Наступним етапом нашого дослідження було виявлення готовності батьків, до включення їх дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивну форму навчання. Вибірка респондентів становить 26 осіб. Результати представлені на рис.2-3.

Рис.2. Умови для ефективної адаптації дитини з особливими освітніми потребами у загальноосвітній навчальний заклад

За результатами опитування батьків визначено пріоритетні напрямки щодо впровадження інклюзивної форми навчання:

1. Для ефективної адаптації дитини до навчального закладу адміністрації потрібно врахувати:

- особливості психофізичного розвитку дітей та проявляти толерантне ставлення до них (заявили 38,4 % респондентів);
- створення умов для навчання: архітектурна доступність, обладнані класи, їдальні (23 % опитуваних).

2. Батьки дітей з особливими освітніми потребами потребують: толерантного ставлення заявило 42,3 % опитаних); терпіння та розуміння - 30,7 %; навчання вчителів щодо особливостей роботи з дітьми з особливими потребами - 26,9 %.

ис.3. Допомога, якої потребують батьки щодо впровадження інклюзії

Висновки. Дослідження проблеми бар'єрів впровадження інклюзивної освіти показало, що соціально-психологічними проблемами дітей-інвалідів, переважно є відсутність спеціальних освітніх програм для них, певна відгородженість від них соціуму, невизнання їх найближчим оточенням, відсутність емоційної підтримки, чуйності, уваги.

Батьки, які мають дітей з особливими освітніми потребами потребують підтримки та розуміння, у них часто виникає страх байдужого ставлення до їхніх дітей. Ставлення до дітей набуває позиції гіперопіки.

Батьки великого значення надають створенню належних умов для включення їхніх дітей до навчального закладу: архітектурна доступність, навчання дитини з урахуванням її психофізичного розвитку, толерантне ставлення до дітей з особливими освітніми потребами Саме з цією метою в подальшому будуть проведені навчально-методичні заходи для педагогів та цикл занять для батьків, щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Список використаної літератури

1. Акмалдінова О.М., Письменна О.О. Інформаційні технології як навчальний засіб // Нові технології навчання: Наук.-метод. збірник. –

Вип. 52. – К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2008. – С. 16–21

2. Гончарова О.М. Вдосконалення організаційних форм навчання студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій // Нові технології навчання: Наук.-метод. збірник. –Вип. 52. – К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2008. – С. 21–24.

3. Григорук Т.В., Гушулей А.М. Концептуальна модель інтерактивного підручника // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Зб. наук.праць. – К.: Університет «Україна», 2004.

4. Колупаєва А.А. До проблеми понятійно-термінологічних визначень у сучасній спеціальній педагогіці // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. Випуск 8. - К.: 2006. - С. 105-109.

5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи.— К.: «Саміт Книга», 2009. — 272 с.

6. Кот Т. Педагогічна допомога родині у вихованні дітей з особливими потребами // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник / Ред. кол. Н. Софій, І. Єрмаков та ін. К.: Контекст, 2000; С. 266-267.

7. Про становище інвалідів в Україні: Національна доповідь / Міністерство праці та соціальної політики. – К., 2008. – 200 с.

СВІДОМІСТЬ ЯК РАМКОВА УМОВА МЕТОДОЛОГУВАННЯ У СОЦІОГУМАНІТАРИСТИЦІ

УДК 159.955:167/168

Анатолій Васильович Фурман,
*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології та
соціальної роботи, Тернопільський
національний економічний університет*

Актуальність дослідження зумовлена нагальною потребою істотного поліпшення методологічної грамотності вітчизняних гуманітаріїв, щонайперше чіткого рефлексивного розрізнення ними *методології як учення*, тобто як системи фундаментальних знань про принципи, підходи, методи, способи, засоби та інструменти ефективного здійснення діяльності і мислення, та *методологування як практики* виняткового типу, професійне – досконале й висококомпетентне – володіння котрою реально уможливорює таке здійснення за принципом особистісного екзистенціювання «тут і тепер». Крім того, однією з істотних прогалин в успішному функціонуванні методологічної